

Wind Ontwikkeling Amsterdam Noord B.V.
T.a.v. M. Spaans
Papaverweg 48
1032 KJ AMSTERDAM

Zaaknummer : OMG-008488/DMS423731
Behandelaar : de heer B. Brussel
Betreft : Voornemen tot weigering Wnb aanvraag ontheffing ruimtelijke ingrepen
Locatie : Noorder IJ-plas, gemeente Amsterdam

Geachte heer Spaans,

U heeft op 30 maart 2023 een onvolledige concept aanvraag ingediend met het verzoek de behandeling van de aanvraag 8 maanden op te schorten tot de onderzoeksgegevens verwerkt zijn en een definitief natuuronderzoek aangeleverd kan worden.

Op 21 juli 2023 hebben wij uw definitieve aanvraag voor een ontheffing als bedoeld in artikel 3.3 en 3.8 van de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb) ontvangen. Omdat de definitieve aanvraag niet volledig was hebben wij 14 september 2023 aanvullende vragen verzonden met een termijn van 10 weken waarop wij op 16 november 2023 antwoord hebben gekregen.

De aanvraag heeft betrekking op het aanleggen en de exploitatie van 3 windturbines waarbij 2 windturbines een tiplaagte ten opzichte van het maaiveld hebben van 47,5 meter tot 57,5 meter en 1 windturbine met een tiplaagte ten opzichte van het maaiveld van 29 meter tot 37,5 meter. De 3 windturbines staan gepland op de locatie zoals weergegeven in bijlage 1. De werkzaamheden bestaan uit het bouwrijp maken, aanleggen van tijdelijke en permante infrastructuur zoals aanvoer en onderhoudswegen, tijdelijke bouwvoorzieningen zoals opstelplaatsen voor materiaal en kranen, aanleggen van kabels en het in bedrijf hebben van de windturbines. Voor deze werkzaamheden wordt door de initiatiefnemer, Wind Ontwikkeling Amsterdam Noord B.V., ontheffing gevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in:

- artikel 3.1, lid 1 van de Wnb, voor zover het betreft het opzettelijk doden of vangen van exemplaren van de vogelsoorten zoals weergegeven in bijlage 2.
- artikel 3.1, lid 4 van de Wnb, voor zover het betreft het opzettelijk storen van exemplaren van de vogelsoorten zoals weergegeven in bijlage 2.
- artikel 3.5, lid 1 van de Wnb, voor zover het betreft het opzettelijk doden of vangen van exemplaren van de vleermuissoorten zoals weergegeven in bijlage 2.
- artikel 3.5, lid 2 van de Wnb, voor zover het betreft het opzettelijk verstoren van exemplaren van de vleermuissoorten zoals weergegeven in bijlage 2.

De ontheffing is aangevraagd voor de periode van 1 januari 2026 tot en met 31 januari 2061. De aanvraag is geregistreerd onder zaaknummer OMG-008488/DMS423731.

Besluit

Wij besluiten om op grond van artikel 3.3, lid 1 van de Wnb en 3.8, lid 1 van de Wnb aan Wind Ontwikkeling Amsterdam Noord B.V. geén ontheffing te verlenen van de volgende verbodsbepalingen:

- artikel 3.1, lid 1 van de Wnb, voor zover het betreft het opzettelijk doden of vangen van exemplaren van de vogelsoorten zoals weergegeven in bijlage 2.
- artikel 3.1, lid 4 van de Wnb, voor zover het betreft het opzettelijk storen van exemplaren van de vogelsoorten zoals weergegeven in bijlage 2.

- artikel 3.5, lid 1 van de Wnb, voor zover het betreft het opzettelijk doden of vangen van exemplaren van de vleermuissoorten zoals weergegeven in bijlage 2.
- artikel 3.5, lid 2 van de Wnb, voor zover het betreft het opzettelijk verstoren van exemplaren van de vleermuissoorten zoals weergegeven in bijlage 2.

Dit houdt in dat u geen werkzaamheden mag uitvoeren voor zover met deze werkzaamheden de verboden van hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming worden overtreden.

Wij concluderen dat niet wordt voldaan aan de in artikel 3.3, lid 4 en in artikel 3.8, lid 5 van de Wnb geformuleerde eisen en dat niet kan worden vastgesteld dat de maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoorten en dat er geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken vleermuissoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Om deze reden geven wij de aangevraagde ontheffing dan ook niet af en weigeren wij uw aanvraag.

Overwegingen

Inhoudsopgave

- A. Onderwerp aanvraag**
- B. Wettelijk kader**
- C. Inhoudelijke beoordeling aanvraag**
- D. Slotoverwegingen**
- E. Procedure en samenhangende besluiten**
- F. Kennisgeving**

A. Onderwerp aanvraag

Volgens de door u aangeleverde informatie zijn vier burgercoöperaties, verenigd in Amsterdam Wind en bedrijven coöperatie NDSM Energie voornemens een windpark bestaande uit drie windturbines in het gebied rondom de Noorder IJ - plas te bouwen en exploiteren. Het projectgebied zoals weergegeven in bijlage 1 is gelegen in de gemeente Amsterdam. In de Windvisie Amsterdam (2010-2013) werd het gebied rond de Noorder IJ-plas als ruimtelijk gewenst en kansrijk gebied voor windenergie aangemerkt. In 2014 werd de bestemmingsplanwijziging vastgesteld en de omgevingsvergunning voor een windpark bestaande uit drie windturbines afgegeven. In datzelfde jaar werd de Provinciale Verordening Ruimte Noord-Holland gewijzigd. Hierin is opgenomen dat de ontwikkeling van windturbines alleen via een afwijking van het bestemmingsplan (ex. artikel 2.1 lid 1 onder c Wabo) mogelijk kon worden gemaakt. Hierdoor volgde in 2014 een reactieve aanwijzing van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland. De Gemeente Amsterdam is tegen deze aanwijzing ingegaan, maar werd door de Raad van State in het ongelijk gesteld. In december 2015 werd de vergunning en het bestemmingsplan door de Raad van State vernietigd. In het kader van de Regionale Energiestrategie 1.0 Noord-Holland Zuid zijn de Noorder IJ - plas en het Cornelis Douwesterrein opnieuw als zoekgebied voor windenergie in beeld gekomen. In de Omgevingsverordening Noord-Holland 2020 werd het gebied ook aangewezen tot 'herstructureringsgebied windturbines' binnen de Metropoolregio Amsterdam, waarbinnen de realisatie van windturbines mogelijk wordt gemaakt. Met de provinciale wijziging zijn de door de provincie gestelde bovenwettelijke eisen aan het plaatsen van windturbines voor de RES - zoekgebieden ook vervallen. Daarnaast werd het Ruimtelijk Toetsingskader Noorder IJ - plas in 2021 vastgesteld door het College B&W van de gemeente Amsterdam, waarin windenergie als een van de functies in het gebied wordt benoemd. Door bovengenoemde ontwikkelingen hebben vier burger-energiecoöperaties 'Amsterdam Wind' tezamen met bedrijvencoöperatie NDSM Energie de samenwerking weer opgepakt en hebben zich bij de gemeente Amsterdam gemeld als initiatiefnemers voor het ontwikkelen van windturbines in het zoekgebied Noorder IJ - plas en Cornelis Douwesterrein.

Het is een bekend gegeven dat windturbines in de gebruiksfase aanvaringsslachtoffers veroorzaken bij diverse vogel- en vleermuissoorten. Om het aantal aanvaringsslachtoffers te beperken stelt u geen mitigerende maatregelen voor in het bij de aanvraag gevoegd rapport 'Activiteitenplan ten behoeve van ontheffing Wnb soortenbescherming Windpark Noorder IJ-plas' van juli 2023.

Ter voorkoming van nestververstoring van broedvogels tijdens de broedfase in de directe omgeving van de windturbines worden bomen en struiken verwijderd om het broeden onaantrekkelijk te maken tijdens de bouwfase.

Tijdens de bouwfase wordt ook voorgesteld om lichtverstoring tegen te gaan ter voorkoming van verstoring van vleermuissoorten.

Tijdens de gebruiksfase worden geen maatregelen genomen om slachtoffers onder vogel- en vleermuissoorten te voorkomen. 'Het activiteitenplan stelt voor om: Indien verdere mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn voor betreffende (vogel- en vleermuis)soorten, zullen deze worden toegepast. Om de aantallen aanvaringsslachtoffers te beperken en tot een acceptabel aantal te reduceren, zal indien nodig gebruik worden gemaakt van een stilstandsvoorziening gebaseerd op lokale vogel en vleermuisactiviteit'.

Echter, ondanks de maatregelen kunt u niet voorkomen dat verbodsbepalingen van de Wnb worden overtreden. Om die reden wordt voor de bouw en de gebruiksfase van de windturbines een ontheffing gevraagd van de Wnb.

B. Wettelijk kader

Soorten van de Vogelrichtlijn

De aangevraagde vogelsoorten zoals weergegeven in bijlage 2 zijn beschermde vogelsoorten als bedoeld in artikel 1 van de Europese Vogelrichtlijn. De richtlijn ziet op de bescherming van individuele vogels, hun eieren, hun nesten en hun leefgebieden. Op grond van artikel 3.1 van de Wnb is het verboden van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn:

- opzettelijk te doden of te vangen (artikel 3.1, lid 1);
- opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen (artikel 3.1, lid 2);
- eieren van vogels te rapen en deze onder zich te hebben (artikel 3.1, lid 3);
- opzettelijk te storen (artikel 3.1, lid 4).

Het verbod, bedoeld in artikel 3.1, lid 4, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Op grond van artikel 3.3, lid 1, van de Wnb kunnen Gedeputeerde Staten ontheffing verlenen van verboden als bedoeld in artikel 3.1 of artikel 3.2, lid 6, ten aanzien van vogels van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van hun nesten, rustplaatsen of eieren. Een ontheffing wordt uitsluitend verleend, indien er geen andere bevredigende oplossing bestaat, dat er niet bij of krachtens enig ander artikel van deze wet vrijstelling is of kan worden verleend, de maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort, en zij nodig is op grond van een in de wet genoemd belang. Te weten:

- in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
- ter bescherming van flora of fauna;
- voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt, of
- om het vangen, het onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.

Het nest van een vogel is de plaats of ruimte die een vogel gebruikt voor het leggen en uitbroeden van de eieren en, voor zover het geen nestvlieders betreft, het grootbrengen van de jongen. In de context van artikel 3.1, lid 2 van de Wnb moet onder nest ook de inhoud en de functionele omgeving daarvan, voor zover het broedsucces van vogels daarvan afhankelijk is, worden begrepen. Daartoe zijn alle activiteiten begrepen die het broedsucces negatief beïnvloeden of teniet doen. Artikel 3.1, lid 2 van de Wnb is gedurende het broedseizoen van toepassing op alle in gebruik zijnde nesten van vogels. De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat een nieuw nest te maken en gebruiken hun nest niet als vaste rust- of verblijfplaats. Dergelijke nesten voor eenmalig gebruik genieten buiten het broedseizoen niet de bescherming van artikel 3.1, lid 2 van de Wnb.

Soorten van de Habitatrichtlijn

Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn opgenomen in bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn, dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd. Op grond van artikel 3.5 van de Wnb is het onder meer verboden in het wildlevende van soorten genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn in hun natuurlijk verspreidingsgebied:

- opzettelijk te doden of te vangen (artikel 3.5, lid 1);
- opzettelijk te verstoren (artikel 3.5, lid 2);
- opzettelijk eieren te vernielen of te rapen (artikel 3.5, lid 3);
- voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen (artikel 3.5, lid 4).

Op grond van artikel 3.8, lid 1 van de Wnb kunnen Gedeputeerde Staten ontheffing verlenen van verboden als bedoeld in artikel 3.5 of artikel 3.6, t lid 2, ten aanzien van de daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van de voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren van daarbij aangewezen soorten. Een ontheffing wordt uitsluitend verleend, indien er geen andere bevredigende oplossing bestaat, dat er niet bij of krachtens enig ander artikel van deze wet vrijstelling is of kan worden verleend, dat er geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan, en zij nodig is op grond van een in de wet genoemd belang. Te weten:

- in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
- in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
- voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten, of
- om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben.

Tot voortplantings- of rustplaatsen als bedoeld in artikel 3.5, lid 4 van de Wnb worden locaties gerekend waarin zich kraamkolonies, paarverblijven, overwinteringsplaatsen en verblijven van groepen mannetjes bevinden, afhankelijk van de soort. Essentiële migratie- en vliegroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor de instandhouding van een voortplantings- of rustplaats van de soort op populatieniveau, vallen hier ook onder. Daarnaast vallen ook tijdelijke, seizoensgebonden, verblijfplaatsen (bijvoorbeeld hollen) of standplaatsen die van belang zijn voor de gunstige staat van instandhouding van een soort op populatieniveau hieronder.

C. Inhoudelijke beoordeling aanvraag

Andere bevredigende oplossing

Onderdeel van de wettelijk verplichte afweging (art. 3.3 en 3.8 Wnb) is te bepalen of er alternatieven zijn die geen of minder negatieve effecten hebben door gepland project op de aangevraagde soorten. De afweging bestaat uit het algemeen uit de vragen of een project op een andere locatie uitgevoerd kan worden, het project op een andere wijze uitgevoerd kan worden of dat het project helemaal niet uitgevoerd hoeft te worden. U stelt in bijlage 1 van de aanvraag het volgende over de alternatieven afweging:

Een alternatieve afweging voor een andere locatie van de geplande windturbines is er niet omdat er veel meer duurzame energie benodigd is dan die op Noorder IJ-plas opgewekt kan worden met de geplande windturbines. Alle beschikbare locaties zijn al aangemerkt als zoekgebied voor het opwekken van duurzame energie met de Regionale Energiestrategie (RES). Het doel is om in 2030 2,7 Terawattuur hernieuwbare elektriciteit op te wekken waaronder 283 GWh in 2030 uit wind in de gemeente Amsterdam. Om de gemeentelijke en regionale ambitie te kunnen realiseren is alle beschikbare ruimte benut of is al aangewezen voor grootschalige

energieopwekking door zon of wind. De gemeente heeft de locatie rond de Noorder IJ-plas als zoekgebied aangewezen en als voorkeursgebied 'wind' vastgesteld¹.

Met het bovenstaande heeft u naar uw oordeel onderbouwd dat er geen andere bevredigende oplossing is voor de geplande werkzaamheden. Wij delen uw oordeel echter niet. Er is niet onvoldoende gekeken naar de effecten tijdens de gebruiksfase. Juist tijdens het in werking hebben van de turbines kunnen vogels of vleermuizen slachtoffer worden, die effecten zijn niet voldoende onderzocht.

Belang van de ingreep

U heeft ontheffing van verbodsbepalingen aangevraagd op grond van de belangen:

- in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid voor vogelsoorten (art. 3.3).
- in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats voor vleermuissoorten (art. 3.8 Wnb).

U stelt in bijlage 3 van de aanvraag het volgende over het wettelijk belang:

Een verhoging van de uitstoot van broeikasgassen kan leiden tot klimaatverandering. Deze broeikasgassen komen ook vrij bij de productie van energie uit fossiele brandstoffen. Doordat de gevolgen van een klimaatverandering een effect kunnen hebben op de openbare veiligheid, flora en fauna, volksgezondheid en de economie zijn er Internationale, Europese, Nationale en lokale afspraken gemaakt om te uitstoot van broeikasgassen te reduceren. Het vermijden en dus beperken van de uitstoot van broeikasgassen kan een bijdrage leveren aan de eerdergenoemde invloeden en kan daarmee het belang dienen van volksgezondheid, flora en fauna en openbare veiligheid.

De opwekking van duurzame energie met behulp van windparken en zonneparken in het algemeen en de ontwikkeling van Windpark Noorder IJ-plas in het bijzonder levert een bijdrage aan het beperken van klimaatverandering en luchtverontreiniging en het vergroten van de voorzieningszekerheid.

Gelet op het voorgaande zijn wij van oordeel dat de voornoemde belangen voldoende onderbouwd is.

Staat van instandhouding

U heeft een ontheffingaanvraag ingediend voor het storen, doden en verwonden van exemplaren van de vogel- en vleermuissoorten genoemd in bijlage 2 van dit besluit. De onderbouwing waarom deze soorten als slachtoffer worden verwacht en wat dit betekent voor de staat van instandhouding heeft u onderbouwd in het bij de aangeleverde rapport 'Effecten van Windturbines Noorder IJ-Plas op vogels en vleermuizen; onderbouwing Wnb-ontheffingsaanvraag' van 4 juli 2023.

Omdat het niet duidelijk was hoe u op de aangevraagde soorten bent gekomen en waarom u andere soorten hebt uitgesloten en wat de effecten zijn op de staat van instandhouding hebben wij op 13 september 2023 aanvullende vragen gesteld. Deze vragen heeft u beantwoord middels de notitie 'Beantwoording vragen omtrent Windpark Noorder IJ-Plas door Omgevingsdienst Noord-Holland Noord (soortenbescherming)' van 7 november 2023.

Wij gaan niet akkoord met de onderbouwing omtrent de effecten van de drie windturbines op de staat van instandhouding op vogel- en vleermuissoorten tijdens de broed- of kraamperiode en de migratie periode omdat onjuiste, onvolledige of niet wetenschappelijke informatie is toegepast.

Uw aanvraag is door ons getoetst op onderzoeksrapporten van o.a. de Wageningen universiteit en de meest recente onderzoeksprotocollen opgesteld door soortenorganisaties zoals de zoogdiervereniging en SOVON. Deze organisaties werken samen met het Rijk, Provincies, NWEA, TenneT en de Natuur en Milieu Federaties aan het traject Natuurinclusieve Energietransitie voor wind en hoogspanning op land (NIEWHOL). Het NIEWHOL maakt onderdeel uit van een Bouwstenendocument opgenomen in de Regionale Energie Transitie

¹ <https://energieregionnh.nl/app/uploads/2In> 20024/05/HERIJKING-RES-2024-NHZ_Amsterdam.jpg

(RES)². In het Bouwstenendocument wordt onderzoek benoemd om tot een natuur inclusieve energie transitie te komen aangevuld met een advies van de Europese Commissie om te focussen op mitigerende maatregelen, monitoring en onderzoek om daarmee zelfs aan de ontheffingplicht te ontkomen. Middels ecologisch onderzoek kan worden vastgesteld welke locatie specifieke mitigerende maatregelen er nodig zijn om aanvaringsslachtoffers te voorkomen en in het bijzonder bij hoog-risico-locaties zoals op minder dan 150 meter van grote wateren. Ook met uw eigen Factsheet Windmolens en Natuur³ heeft u regels bepaald t.o.v. natuurwaarden.

In de situatie van windpark Noorder IJ-plas is het onderzoek naar de effecten voor vleermuis- en vogelsoorten onvoldoende verricht. Er is o.a. niet onderbouwd afgeweken van het vleermuisprotocol. Op zich is naleving van het protocol niet verplicht, maar door het protocol te volgen, kunnen met de vereiste wetenschappelijke zekerheid conclusies aan de uitkomsten van dat onderzoek worden verbonden. Voor de afwijking is in dit geval geen of onjuiste verklaring gegeven. Hierdoor is niet duidelijk of, nu in bepaalde periodes geen onderzoek is verricht, desondanks wel bepaalde functies die het plangebied voor de beschermde soort vervult, volgens u kunnen worden uitgesloten. Als er immers niet goed onderzoek is verricht, kunnen de effecten van het project ook niet goed in kaart worden gebracht en is ook niet duidelijk welke mitigerende maatregelen er moeten worden genomen en welk effect de geplande windturbines op de staat van instandhouding hebben op de lokale, regionale en nationale populaties van vleermuis- en vogelsoorten.

Kort samengevat ziet de weigering op o.a. de volgende punten waar wij niet akkoord meegaan: Vogelsoorten

- a. U vraagt geen ontheffing aan voor kleine vogel populaties omdat bij kleine populaties te weinig slachtoffers vallen en/of dat eventuele slachtoffers geen effect hebben op de staat van instandhouding.
- b. Roofvogels worden nagenoeg geen aanvaringsslachtoffer omdat die scherpe ogen hebben volgens u.
- c. Habitatverlies zou volgens u alleen de oppervlakte van de fundering inhouden.
- d. De onderzoeksinspanning naar vogel- en vleermuissoorten is niet voldoende om het aantal slachtoffers te kunnen bepalen en daarmee het effect op de staat van instandhouding in de 12 maanden 24/7 gebruiksfase van de windturbines.
- e. Langetermijn effecten op de populatie bij 1 of meerdere slachtoffers per jaar.
- f. Er vindt geen gestuwde trek plaats dus er wordt geen rekening gehouden met seizoenstrek.
- g. Niet aangevraagde en/of mortaliteit berekende soorten

Vleermuissoorten

- a. Onvoldoende onderzoeksinspanning.
- b. U stelt dat seizoenstrek van een vleermuis alleen langs kustlijnen plaatsvindt.
- c. U sluit bepaalde vleermuissoorten uit omdat die volgens u o.a. alleen in het najaar slachtoffer worden.
- d. Langetermijn effect op vleermuispopulaties bij enkele slachtoffers per jaar.
- e. Bij uw onderbouwing voor aanvaringsslachtoffers wordt steeds uitgegaan van gondelhoogte of rotortiphoogte.

Cumulatie

- a. Met het berekenen van de cumulatie met andere windturbines houdt u rekening met 1 windpark op 2 km.

Onderstaand volgt een toelichting op de punten van de weigering

Vogelsoorten

² <https://www.bij12.nl/onderwerp/natuurinformatie/monitoring-en-natuurinformatie/natuurinclusieve-energietransitie/>

³ <https://windvogel.nl/wp-content/uploads/2021/07/Windmolens-en-natuur-factsheet.pdf#:~:text=Windmolens%20zorgen%20voor%20gemiddeld%2010%20%E2%80%93%2020%20vogelslachtoffers,te%20betreuren%20en%20moeten%20we%20zien%20te%20voorkomen.>

- a. U vraagt geen ontheffing aan voor kleine vogel populaties omdat bij kleine populaties te weinig slachtoffers vallen.

Voor op de locatie gesignaleerde soorten (NDFF en verspreidingsatlas) die volgens u incidenteel slachtoffer worden, wordt geen 1 % criterium berekening of een andere wetenschappelijke methode toegepast met daarbij ook de cumulatieve effecten van windturbines uit de omgeving om zodoende het effect van de windturbines op de staat van instandhouding te kunnen bepalen. In de aanvraag worden soorten niet genoemd, omdat deze soorten door u als incidentele slachtoffers zijn aangewezen terwijl dat niet het geval is. Wij hebben u over de ontbrekende soorten bv. de krooneend, de knobbelzwaan, kleine zwaan, wilde zwaan, boomvalk, buizerd, grote en middelste zaagbek, nonnetje, dodaars, fuut, nachtegaal en regenwulp vragen gesteld in de aanvullende vragen brief van 14 september 2023.

Wij gaan niet akkoord met uw onderbouwing dat lokaal voorkomende soorten in dermate grote aantallen moeten voorkomen om sprake te zijn van meer dan incidentele slachtoffers. Zo zijn er enkele broedgevallen bekend⁴ van de krooneend (van de MAX. populatie 170 broedparen nationaal) nabij de geplande turbines en worden jaarlijks groepjes nonnetjes (Max. populatie 5 broedpaar, winter 2500 nationaal, 250 Noord-Holland), dodaars (Max. populatie broedpaar nationaal 2100, NH 170, winter nationaal 7700, NH 170) en knobbelzwanen (NH broedpaar 1300 en 5600 winter) op de plas waargenomen (Bijlage 3 NDFF waarnemingen), alle in kleine groepen of enkele maar wel met een reële kans om slachtoffer te worden⁵. Wij zijn van mening dat juist bij kleine populaties (nationaal, regionaal en lokaal), waarbij een aanvaringsslachtoffer valt, een negatief effect kan ontstaan op de staat van instandhouding. Daarbij is het een logisch gevolg dat als er weinig exemplaren aanwezig zijn er ook weinig aanvaringsslachtoffer vallen. Terwijl bij kleine populaties het effect op de svi juist groter is dan bij grote populaties op lange termijn. Bijvoorbeeld: Verspreid over Noord-Holland broeden ongeveer 15 paartjes van de wielewaal op een Nederlandse populatie van 3100 broedpaar. Indien 1 wielewaal slachtoffer wordt zou dit betekenen dat er op 1 locatie de wielewaal mogelijk niet tot broeden komt.

- b. Roofvogels worden nagenoeg geen aanvaringsslachtoffer omdat die scherpe ogen hebben volgens u.

Het argument dat roofvogels en uilen geen slachtoffer worden zoals gesteld wordt op pagina 41 onder 'Broedvogels' omdat valken scherpe ogen hebben en zelden worden gevonden als slachtoffer van windturbines (Langgemach & Dürr 2021) is niet correct. Overigens stelt u zelf ook dat o.a. roofvogels vaak slachtoffer worden⁶. Diverse onderzoeken^{7,8,9} hebben uitgewezen dat roofvogels en uilen slachtoffer worden van turbines. De vogelbescherming stelt in hun factsheet: De meest kwetsbare soorten (broedvogels en niet-broedvogels) voor directe aanvaringen met windturbines op land zijn: roofvogels en uilen, leeuweriken, ooievaars, Kieviten en plevieren, kraanvogels, meeuwen en trekvogels, vooral bij ongunstige weeromstandigheden (tegenwind, mist, regen). Tevens is het zo dat de anatomie van de kop van roofvogels zo is dat de ogen naar beneden of recht naar voren zijn gericht om prooidieren te kunnen zoeken zodat er een blinde vlek voor zicht naar boven ontstaat. De meeste roofvogels maken gebruik van thermiek waardoor er al snel op rotor hoogte wordt gevlogen zonder naar boven te kijken.

- c. Habitatverlies zou volgens u alleen de oppervlakte van de fundering inhouden.

⁴ <https://pub.sovon.nl/pub/publicatie/21659>

⁵ <https://www.zoogdiervereniging.nl/~zoogdier/sites/default/files/2022-03/2021.03%20Gevoeligheid%20van%20vogels%20en%20vleermuizen%20voor%20windturbines%20in%20de%20provincie%20Utrecht%20%5B2020.075%5D.pdf>

⁶ <https://windvogel.nl/wp-content/uploads/2021/07/Windmolens-en-natuur-factsheet.pdf#:~:text=Windmolens%20zorgen%20voor%20gemiddeld%2010%20E2%80%93%2020%20vogelslachtoffers,te%20betreuren%20en%20moeten%20we%20zien%20te%20voorkomen>

⁷

<https://purews.inbo.be/ws/files/274437/170555.pdf#:~:text=Het%20type%20windturbine%20lijkt%20in%20der%20belang%20te%20zijn,gevonden%20zoals%20BlauweReiger%2C%20Slechtvalk%2C%20Tureluur%2C%20Visdief%2CDwergstern%20en%20Roodborsttapuit>

⁸ <https://www.vogelbescherming.nl/docs/b71d4761-3235-435e-a4cc-f6d2c432e177.pdf>

⁹ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-0ba618fd-c1f2-4ed6-8a5c-fa1987be46a4/PDF>

Er wordt gesteld dat er nagenoeg geen habitatverlies ontstaat voor de waargenomen soorten. Het habitatverlies zou beperkt blijven tot de oppervlakte van de fundering. De onderzoekers gaan hier voorbij aan het habitat- of biotoopverlies door de ronddraaiende rotorbladen. Het betreft met name het oppervlakte verlies van biotopen tijdens de gebruiksfase van de turbines. Door de volgende factoren: Licht, geluid, zicht en barrièrewerking¹⁰¹¹. U stelt dat er geen jaarrond beschermde nesten in het geding komen bij de bouw en gebruiksfase van de turbines, dit baseert u op 4 inspectierondes die in de periode maart — juni 2023 hebben plaatsgevonden.

Wij volgen u hierin niet, nu uit waarnemingen in de NDFF blijkt dat broedgevallen van onder andere de buizerd, sperwer en oeverwaluw in de bomen en in de oever rond de Noorder IJ-plas bekend zijn. Deze soorten kunnen bv tijdens baltsvluchten of bij aankomst uit het overwinteringsgebied op rotorhoogte vliegen en aanvaringsslachtoffer worden waardoor het jaarlijks gebruikte nest niet bezet wordt. Ook kunnen deze broedlocaties (jaarrond beschermde nesten) ongeschikt raken door habitatverlies i.v.m. geluid- en zichtverstoring (slagschaduw, barrièrewerking).

- d. De onderzoeksinspanning naar vogel- en vleermuissoorten is niet voldoende om het aantal slachtoffers te kunnen bepalen en daarmee het effect op de staat van instandhouding in de 12 maanden 24/7 gebruiksfase van de windturbines .

De natuuronderzoeken zijn niet uitgevoerd ten aanzien van alle te verwachten vogelsoorten die daar gedurende een jaar voorkomen. Hierdoor is geen volledig totaal en getrouw beeld van de effecten op de verschillende soorten gegeven bij het jaarrond 24/7 gebruik van de windturbines. Er is onvoldoende onderzoeksinspanning geleverd om het effect van de windturbines op vogelpopulaties te kunnen beoordelen. Onderzoek met een radar duurden ca. 1,5 tot 2 uur in het midden van de winter (09-12-2021, 25-01-2022 en 28-02-2022) en niet tijdens de voor- en najaar migratie. U stelt dat de reden hiervan is, dat het veldwerk rondom zonsondergang gedaan is, op het moment dat vliegbewegingen van relevante soorten konden worden verwacht. De bezoeken zijn verspreid over de winter om rekening te houden met seizoen effecten en weersomstandigheden. Data zijn op basis hiervan geëxtrapoleerd. Seizoenstrekken vliegen dermate hoog dat het gros boven de windturbines vliegt. Bovendien ligt aldus uw onderbouwing de Noorder IJ-plas in het binnenland waar alleen breedfrontmigratie van vogels plaatsvindt (geen gestuwde trek).

Wij gaan hier niet mee akkoord. Seizoenstrek is afhankelijk van de soort, het weer en het landschap en vindt niet alleen op grote hoogte plaats. Als voorbeeld noemen wij de migratie van de boomvalk met een piek begin mei en begin september bij aankomst in en vertrek uit Nederland. Voor de gierwaluw bijvoorbeeld half mei aankomst ver vertrek eind juli (lang jaarlijks gemiddelde trektellen.nl). Weidevogels, zoals bijvoorbeeld de grutto, zullen niet direct op maximale hoogte vliegen, dat gebeurt voornamelijk pas als er over grotere afstanden gevlogen wordt en niet vanaf de omliggende (veen)weidegebieden. De Noorder IJ-plas wordt in de winterperiode bezocht als rust- en foerageergebied door migrerende vogels, standvogels en wintergasten. Dat uitsluitend rondom zonsondergang vliegbewegingen worden verwacht is in tegenspraak met diverse onderzoeken¹²¹³ die gebruikt zijn voor de beoordeling van uw aanvraag. Migratie vindt over het algemeen in de nacht plaats maar ook overdag, afhankelijk van de soort en de weersomstandigheden¹⁴.

Dat er geen gestuwde trek plaatsvindt op de planlocatie is geen argument om de aanwezigheid van grote aantallen exemplaren van soorten uit te sluiten. Dit blijkt alleen al uit de omstandigheid dat er waarnemingen zijn gedaan rond de Noorder IJ-plas van vluchten van duizend spreeuwen (NDFF). Zoals hiervoor opgemerkt zijn wij van mening dat onvoldoende onderzoek is verricht naar het jaarrond gebruik van het plangebied door de verschillende

¹⁰ <https://www.eoswetenschap.eu/natuur-milieu/welk-effect-hebben-windmolens-op-vogelpopulaties-de-locatie-van-nieuwe-windparken>

¹¹ <https://edepot.wur.nl/2061>

¹² <https://www.nhbs.com/veldgids-vogeltrek-trekvogels-herkennen-aan-hun-roep-field-guide-to-bird-migration-recognising-migratory-birds-by-their-calls-book>

¹³ <https://www.vogelbescherming.nl/docs/79dc0d3b-42eb-4b6e-82be-0ae24b960eb8.pdf>

¹⁴ <https://www.uva.nl/content/nieuws/persberichten/2024/07/radars-laten-vogeltrek-en-risico-op-aanvaring-met-windturbines-zien.html?cb>

vogelsoorten. Reeds daarom is extrapolatie van die gegevens (schatting maken) niet mogelijk, nu daarmee nooit een volledig beeld van het gebruik van het plangebied kan worden verkregen. Het is hierdoor evenmin mogelijk om op basis van die beperkte informatie zicht te krijgen op de soortafhankelijke seizoenmigratie, lokale broedvogels, wintervogels en foeragerende vogels. is onvoldoende om een juist beeld te krijgen tijdens de soortafhankelijke seizoenmigratie, lokale broedvogels, wintervogels en foeragerende vogels.

e. Langetermijn effecten op de populatie bij 1 of meerdere slachtoffers per jaar

Wij hebben u gevraagd of u het rapport 'Mortality limits used in wind energy impact assessment underestimate impacts of wind farms on bird populations'¹⁵ van Wageningen Environmental Research van juni 2020 kent en of u hiermee rekening heeft gehouden.

In dat onderzoek hebben de onderzoekers op basis van twee methoden gekeken hoe de volgens de normen 'aanvaardbare sterfte' van invloed is op de populaties van de spreeuw, grutto, bruine kiekendief, lepelaar, ooievaar, visdief en zeearend. De resultaten laten zien dat de populatiegrootte zeer gevoelig kan zijn voor een kleine toename van de sterfte. In plaats van een verwaarloosbaar effect vonden de onderzoekers dat 1% extra sterfte resulteerde in een afname van 2 tot 24% van het populatieniveau van de verschillende vogelsoorten na 10 jaar. Een verhoging van 5% van de bestaande sterfte resulteerde in een afname van de populaties met 9 tot 77% na 10 jaar, afhankelijk van de soort. Dit geldt met name voor de spreeuw. Kortlevende soorten zoals de spreeuw hebben van nature al een hoog sterftecijfer en zijn daardoor zeer gevoelig voor een procentuele toename van extra sterfte.

U onderschrijft het rapport niet volledig omdat er kanttekeningen op de analyse en de voorgestelde methode te maken zijn. Het betreffende artikel zou volgens u geen bruikbaar alternatief voor de 1%-norm betreffen. U geeft niet aan welke kanttekeningen er zijn. Wij zijn van oordeel dat het rapport in uw beoordeling betrokken dient te worden, niet als alternatief voor de 1 % norm, maar een toevoeging bij uw berekening naar het effect op de staat van instandhouding op langere termijn. De voor het onderzoek gebruikte 1 % norm richt zich op een sterfte percentage boven op het natuurlijke sterfte cijfer per jaar. Uw berekening van aanvaringsslachtoffers richt zich op het aantal slachtoffers van een soort per jaar per turbine. De slachtoffers kunnen zich niet meer reproduceren, waardoor er ook een effect op de lange termijn ontstaat. Om de staat van instandhouding te berekenen is de landelijke lange termijntrend doorslaggevend^{16,17}. Bij sommige vogelsoorten zal na 10 jaar 9 tot 77 % reductie van een populatie kunnen optreden wat betekent dat sommige vogelpopulaties door de geplande turbines i.c.m. slachtoffers van turbines binnen het leefgebied (cumulatie) van de regionale populatie de staat van instandhouding in het geding komt.

f. Er vindt geen gestuwde trek plaats dus er wordt geen rekening gehouden met seizoenstrek.

U heeft voor het bepalen van de aanwezigheid van voor- en najaarstrek 3 avonden radaronderzoek gedaan met behulp van mobiele Furuno scheepsradar in 2021 - 2022 op 9 december 2021, 25 januari 2022 en 28 februari 2022. De keuze voor deze onderzoeksmethodiek is dat, zoals u stelt, seizoenstrek plaatsvindt op grote hoogte, hoger dan de windturbines zijn. Daarnaast is de locatie geen hotspot waar gestuwde seizoenstrek is waar te nemen. Al met al is er, aldus uw onderbouwing, geen reden om, meer dan al in de ecologische onderbouwing voor de ontheffingsaanvraag wordt beschreven, rekening te houden met slachtoffers tijdens seizoenstrek.

Wij gaan niet akkoord met deze onderbouwing. Het onderzoek is niet representatief. Het onderzoek heeft zich gericht op de wintermaanden terwijl de trek verspreid over het jaar plaatsvindt afhankelijk van de soort en weersomstandigheden. Soorten zoals bijvoorbeeld de gierzwaluw, oeverzwaluw, zomertortel, fitis, gele kwikstaart etc. etc. trekken in de (eind) zomermaanden¹⁸. Ten onrechte ontbreekt het onderzoek naar en de effecten op deze soorten. Veel van deze soorten zijn wel opgenomen in de aanvraag, waaruit blijkt dat u die soorten ook als gebruiker van het plangebied aanmerkt. Door het ontbreken van data over de aantallen

¹⁵ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/ece3.6360>

¹⁶ <https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/21323>

¹⁷ <https://edepot.wur.nl/2061>

¹⁸ https://trektellen.nl/static/doc/najaarsfenologie_NL_zangvogels_v0_3_6jun2020.pdf

exemplaren en soorten die door/over het gebied van de turbines trekken is nu door het ontbreken van onderzoeksgegevens geen inschatting te maken over de aantallen slachtoffers, en over de consequenties die dat heeft voor de (lokale) staat van instandhouding van die soorten. Recent gepubliceerd onderzoek over een periode van 6 jaar door de Universiteit van Amsterdam¹⁹ toont aan dat de meeste vogeltrek op rotorhoogte plaatsvindt en dat er massale trek over land in Noord-Holland is waar te nemen. Het onderzoek heeft zich met name gericht op de massale trek waardoor soort specifieke trek van zoals bv van de boomvalk wat in kleine dichtheden gebeurt geen onderdeel uitmaakt van het onderzoek.

g. Niet aangevraagde en/of mortaliteit berekende soorten

In de aanvullende vragen brief vroegen wij u om de visdief, kokmeeuw, gierzwaluw en andere soorten koloniebroeders die foerageren op de Noorder IJ-Plas mee te nemen in uw beoordeling wat betreft broedvogels en dat enkel de NDFF raadplegen niet voldoende is. U stelt dat voor deze soorten de effecten zijn bepaald op basis van habitatvoorkeur en de te verwachten aantallen. Kolonies in de directe omgeving van het plangebied zijn er niet of nauwelijks. Op grond daarvan is bepaald dat het plangebied voor deze soorten geen wezenlijke betekenis heeft.

Wij zijn het met deze stelling niet eens en zijn van mening dat u deze soorten zoals gevraagd in de aanvullende vragenbrief had moeten meenemen in uw beoordeling en ontheffingaanvraag. De directe omgeving van de Noorder IJ-plas telt meerdere locaties met koloniebroeders. Zo worden de daken in de omgeving (Westelijk havengebied binnen foerageerafstand) bezet door broedparen van de visdief en wordt de Noorder IJ-plas door groepen aalscholvers en blauwe reigers tijdens de broedperiode van de soort (bron SOVON en NDFF) gebruikt om te foerageren en te rusten. Ten onrechte heeft u dit buiten beschouwing gelaten, zonder daartoe daadwerkelijk onderzoek in het plangebied te verrichten.

Vleermuissoorten

a. Onvoldoende onderzoeksinspanning.

Om het effect van de windturbines op de staat van instandhouding te kunnen bepalen van vleermuissoorten is eveneens onvoldoende onderzoeksinspanning geleverd. Er zijn 5 onderzoeksronden uitgevoerd van af half juni t/m half september. Alle onderzoeksronden zijn in de avond uren uitgevoerd en per ronde is 2,5 uur besteed. Voor onderzoek naar migratieroutes heeft u een opname apparaat (AudioMoth) opgehangen ten oosten van de Noorder IJ-Plas vanaf 31 juli - 24 september 2021, met af en toe een week uitval. Hiermee bent u afgeweken van de voorgeschreven periode in het vleermuisprotocol. Hoewel het volgen van het vleermuisprotocol niet verplicht is, is daarmee wel de functies van het plangebied inzichtelijk te maken. Het is natuurlijk mogelijk om in afwijking van het protocol onderzoek te verrichten, maar dan moet wel inzichtelijk zijn op welke wijze is gewaarborgd dat daarmee op de juiste momenten met de juiste middelen onderzoek is verricht waardoor alsnog alle functies van het plangebied zijn onderzocht. U heeft het aantal slachtoffers bepaald op kennis en ervaring en een inschatting van vergelijkbare gebieden met windturbines. Behalve dat er niet genoeg data is verzameld middels veldonderzoek zijn de veldonderzoeken te kort en niet genoeg verspreid over het actieve seizoen. De zoogdiervereniging adviseert: In principe moet voor een volledige risico inschatting de akoestische activiteit dan ook worden gemeten over het gehele actieve seizoen van ongeveer half maart tot eind oktober²⁰. Bijvoorbeeld de meervleermuis, de watervleermuis, en de baardvleermuis migreren al rond half maart en de rosse vleermuis in de herfst tot half oktober. Uw reden om niet langer onderzoek uit te voeren is onder meer dat een batlogger alleen gebruikt is om een transect mee te lopen en te zijn te duur om zomaar ergens neer te leggen doet daar niet aan af. U had bijvoorbeeld op de locaties van de geplande turbines met handheld batdetector jaarrond onderzoek kunnen uitvoeren zoals dat ook gebruikelijk is bij inventarisaties bij gebouwen. Wat inhoudt gedurende een aantal uur op 1 locatie (niet fietsen of lopen) waarnemingen vastleggen. De maximale afstand tussen twee turbines is 1,5 kilometer hemelsbreed en ongeveer 2 kilometer per fiets of lopend. Deze afstand is te groot, omdat je niet kan waarnemen wat er bij de verste turbine vliegt met de beschikbare apparatuur. Ook kan

¹⁹ <https://www.uva.nl/content/nieuws/persberichten/2024/07/radars-laten-vogeltrek-en-risico-op-aanvaring-met-windturbines-zien.html?cb>

²⁰ <https://www.zoogdiervereniging.nl/sites/default/files/2021-03/Protocollen%20vleermuisonderzoek%20bij%20windturbines%20-%20DEFINITIEF.pdf>

een noordwestelijke of zuidoostelijk vliegroute gevolgd worden of dwars over de Noorder IJ-plas. Dat er geen geschikte bomen aanwezig zijn rond de Noorder IJ-plas is niet correct. Rond de plas (Noorder IJpolder) staan diverse bomen die geschikt kunnen zijn als verblijfplaats door hopen en scheuren voor de rosse vleermuis, watervleermuis, ruige dwergvleermuis of de gewone grootoorvleermuis. Daarnaast zijn meerdere onderzoeken bekend, waaruit blijkt dat het plangebied veelvuldig door vleermuizen wordt gebruikt om te foerageren en migreren.

- b. U stelt dat seizoenstrek van een vleermuis alleen langs kustlijnen plaatsvindt.

Ook stelt u dat er geen seizoenstrek van vleermuizen wordt verwacht, omdat die alleen langs de kustlijnen van het IJsselmeer en de Noordzee plaatsvinden. Dit is niet juist, de meervleermuis en de ruige dwergvleermuis bijvoorbeeld staan erom bekend dat zij ook kanalen en rivieren volgen (voor de meervleermuis expliciet bekend van Noorder IJplas en Noordzeekanaal). Migratieroutes zijn afhankelijk van de soort, doel van de migratie (foerageer, verplaatsing tussen verblijfplaatsen of richting overwinterlocaties zoals forten en bunkers in de duinen)²¹²². Als voorbeeld: in de periode maart/april tijdens de voorjaarmigratie vliegen vrouwtjes ruige dwergvleermuis naar oost Europa en in juli tot september weer terug. Wij zijn het dan ook niet eens met uw standpunt dat seizoenstrek kan worden uitgesloten.

- c. U sluit bepaalde vleermuissoorten uit omdat die volgens u o.a. alleen in het najaar slachtoffer worden

Ook stelt u dat uit literatuur volgt dat vleermuizen bijna alleen maar als slachtoffer vallen in het najaar en dat er daarom driemaal een bezoek is gebracht in het najaar en eenmaal in het voorjaar.

Dat een vleermuis alleen slachtoffer kan worden in het najaar is onjuist. Dit bewijst o.a. de monitoring van Waardenburg zelf bij andere windparken en informatie van de zoogdiervereniging^{23 24}. Wij kunnen die conclusie dan ook niet volgen.

- d. Langetermijn effect op vleermuispopulaties bij enkele slachtoffers per jaar

U beredeneert dat de aanvaringskans van soorten, die tijdens het natuuronderzoek in kleine aantallen zijn waargenomen, zoals de laatvlieger, resulteert in een laag berekend aantal aanvaringsslachtoffers van minder dan 1 (per turbine) hetgeen een verwaarloosbaar aantal zou zijn.

Wij kunnen dit niet volgen, omdat ten eerste de onderzoeksinspanning in het actieve seizoen niet voldoende is geweest, waardoor het daadwerkelijk aantal aanwezige exemplaren hoger kan liggen. Ten tweede is het logisch als een soort met lage aantallen voorkomt nationaal (laatvlieger 10.000-15.000 exemplaren) regionaal of lokaal er minder slachtoffers vallen dan bij een soort die algemeen in grote aantallen voorkomt bijvoorbeeld de gewone dwergvleermuis (300.000 tot 600.000 exemplaren). De impact van enkele slachtoffers op een kleine populatie is daarom groter en zal berekend moeten worden middels bv de 1 % mortaliteitsnorm. Daarin dienen tevens de cumulatieve effecten te worden meegenomen. Ook is de overlevingskans van jonge vleermuizen niet groot, waardoor ook om die reden enkele slachtoffers al impact kunnen hebben op de lokale populatie. Gedurende bijna het volledig leven is de natuurlijke sterfte constant; alleen bij pas uitgevlogen dieren van sommige vleermuissoorten is een sterftecijfer in het eerste levensjaar en bij oudere dieren hoger. Natuurlijke sterfte cijfer bij bv voor de gewone dwergvleermuis is dat 30 tot 37 % per jaar met een gemiddelde levensverwachting van 2,2 jaar en een maximale leeftijd van 16 jaar, voor de ruige dwergvleermuis 31 % per jaar met een gemiddelde levensverwachting van 1,95 jaar en voor de rosse vleermuis 44 % per jaar per jaar met een gemiddelde levensverwachting van 2,2 jaar en een maximale leeftijd van 12 jaar .

²¹ <https://www.vleermuis.net/264-hulp/bescherming#:~:text=Vliegroutes%20en%20migratieroutes%20van%20vleermuizen,kunnen%20veel%20slachtoffers%20voorkomen%20worden.>

²² <https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/149493/149493.pdf>

²³ <https://www.zoogdiervereniging.nl/sites/default/files/2022-03/2021.03%20Gevoeligheid%20van%20vogels%20en%20vleermuizen%20voor%20windturbines%20in%20de%20provincie%20Utrecht%20%5B2020.075%5D.pdf>

²⁴ <https://www.zoogdiervereniging.nl/wat-we-doen/bijzondere-themas/effecten-van-windturbines-op-vleermuizen>

Daarbij komt dat de meeste vleermuissoorten 1 jong per jaar werpen²⁵. Met bovenstaande gegevens en het geschatte aantal aanvaringslachtoffers met uw onderbouwing en de daarbij gebruikte 1 % mortaliteitsnorm kan niet gesteld worden dat er geen effect is op de staat van instandhouding op de langere termijn door de geplande windturbines in combinatie met de cumulatie van andere windturbines binnen het leefgebied van de lokale populaties.

- e. Bij uw onderbouwing voor aanvaringslachtoffers wordt steeds uitgegaan van gondelhoogte of rotortiphoogte

In uw onderbouwing voor aanvaringslachtoffers wordt steeds uitgegaan van gondelhoogte of rotortiphoogte. Voor met name vleermuissoorten is de afstand tussen het maaiveld en de rotortip (minimale tiplaaagte) ook van belang. Daarbij zal nog een oppervlakte bijkomen vanwege de luchtdrukverschillen die ontstaan en barotrauma kan veroorzaken (slachtoffer door snelle luchtdrukdaling rond de rotorbladen waarbij organen beschadigd raken). Barotrauma is één van de oorzaken van sterfte bij een vleermuis²⁶. Met dit gegeven zullen meer soorten in aanraking kunnen komen dan aangevraagde soorten. De watervleermuis, de meervleermuis en de gewone grootvleermuis worden niet gezien als mogelijk aanvaringslachtoffer vanwege de geringe vlieghoogte. U heeft het echter steeds over rotortiphoogte, terwijl het laagste punt wat een rotorblad kan bereiken juist ook van belang is om het aantal slachtoffers te bepalen onder soorten. Twee windturbines hebben een tiplaaagte ten opzichte van het maaiveld van 47,5 meter tot 57,5 meter en 1 windturbine met een tiplaaagte ten opzichte van het maaiveld van 29 meter tot 37,5 meter. Er zijn meerder onderzoeken²⁷ gedaan waaruit blijkt dat bv. de meervleermuis hoger vliegt dan rotortip laagte.

Cumulatie met andere windturbines/parken

- a. Met het berekenen van de cumulatie met andere windturbines houdt u rekening met 1 windpark op 2 km.

Voor het bepalen welk effect de geplande windturbines op de staat van instandhouding hebben is het noodzakelijk de sterfte door windturbines in de buurt mee te nemen (cumulatieve effecten). Er is alleen gekeken naar de cumulatieve effecten op de gewone en ruige dwergvleermuis van één windpark langs de Nieuwe Hemweg (6 turbines) in het Westelijkhavengebied op gemiddeld 2 km afstand. Dit is niet voldoende om de effecten van cumulatie te bepalen en uitsluiten op de lokale en regionale populaties. Gelet op de foerageerafstand en migratie/trekroutes van de aangevraagde soorten, die het plangebied gebruiken en doorkruisen, zouden daarnaast ook andere plannen die verder zijn gelegen bij de beoordeling moeten worden betrokken. Zo staan er bijvoorbeeld eveneens in het Westelijkhavengebied op 5 kilometer 8 turbines, op 6 kilometer 4 turbines en op 8 kilometer 9 turbines (<https://www.atlasleefomgeving.nl/kaarten>). Vleermuizen foerageren soms immers op wel 26 km afstand van hun verblijfplaats zoals de rosse vleermuis. Volgens vaste jurisprudentie van de Raad van State²⁸ dient cumulatie dan ook bij de staat van instandhouding te worden betrokken: *'Om de staat van instandhouding te bepalen dient, zoals is vastgelegd in de begripsbepaling in artikel 1.1 van de Wnb, het effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort op het grondgebied, bedoeld in artikel 2 van de Habitatrichtlijn, te worden vastgesteld. Gelet op deze begripsbepaling heeft de minister zich terecht op het standpunt gesteld dat mogelijke cumulatieve effecten deel uitmaken van de staat van instandhouding en in die zin bij het verlenen van een ontheffing moeten worden betrokken.'*

In het onderzoeksrapport wordt voorts geen rekening gehouden met vleermuissoorten die op foerageerafstand van de turbines een verblijfplaats hebben. Zo kan bijvoorbeeld de rosse vleermuis 30 kilometer vanaf een verblijfplaats foerageren en een laatvlieger tot 50 kilometer afstand afleggen naar een winterverblijf.

²⁵ Vleermuizen: alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika; Dietz, Christian; Helversen, Otto Von; Nill, Dietmar mudcaiu

²⁶ <https://www.vleermuis.net/meer-weten/overige-publicaties/overig/wind/baerwald-barotrauma>

²⁷ Monitoring vleermuisactiviteit en vleermuislachtoffers Windpark Oostflakkee 2023, projectnr. 240301, ing. S.J.M.P. Halters

²⁸ Onder meer de uitspraken van ECLI: NL: RVS: 2021:2306 en ECLI:NL:RVS:2020:1160 en ECLI:NL:RVS:2020:2384

Verder zal de staat van instandhouding beoordeeld moeten worden middels bv de 1% norm van het aantal slachtoffers van de geplande turbines samen met de cumulatieve effecten (som van invloeden) van andere windturbines voor vogels en vleermuissoorten die slachtoffer worden tijdens de seizoenmigratie (trekroute en rustende vogels op de plas), foerageervluchten en lokale broedvogelpopulatie.

Nu deze informatie ontbreekt, kan niet worden uitgesloten dat de windturbines van invloed zijn op de staat van instandhouding van meerdere vleermuissoorten.

Mitigatie en compensatie vogels en vleermuizen

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken stelt u geen specifieke maatregelen voor tijdens de gebruiksfase van de windturbines. Wel wordt er tijdens de bouwphase rekening gehouden met potentiële broedvogels door bomen en struiken te verwijderen, zodat deze niet tot broeden kunnen overgaan binnen de invloed van de werkzaamheden. Ook zal verstoring door kunstmatige verlichting worden voorkomen door zoveel als mogelijk binnen daglicht uren te werken.

U stelt geen maatregelen voor om vogel- of vleermuislachtoffers te voorkomen in de gebruiksfase, omdat u stelt dat de aanvaringsslachtoffers die er vallen volgens uw berekeningen en expert judgement geen effect hebben op de staat van instandhouding.

Op basis van het onvolledige onderzoek kan niet gesteld worden dat mitigerende maatregelen zoals een stilstand voorziening niet nodig zijn. Wij concluderen dan ook dat ten onrechte wordt gesteld dat maatregelen niet nodig zouden zijn.

Eindconclusie

Gezien het feit dat het onderzoek naar negatieve effecten op vogel- en vleermuissoorten niet met de juiste onderzoeksinspanning is verricht, onjuiste informatie is gebruikt wat betreft de aantallen en aanwezige soorten, soorten onterecht worden uitgesloten en niet alle cumulatieve effecten bij de beoordeling zijn betrokken, kunnen wij conform artikel 3.3, lid 4 en artikel 3.8, lid 5 niet uitsluiten dat in de gebruiksfase van de geplande turbines de staat van instandhouding niet verslechtert en dat er geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

D. Procedure en samenhangende besluiten

De voorbereiding van deze ontheffing heeft plaatsgevonden overeenkomstig het bepaalde in de Wnb en de daarvoor relevante artikelen van de Algemene wet bestuursrecht. Wij wijzen u erop dat uw aanvraag betrekking heeft op een activiteit waarvoor mogelijk ook op grond van andere wet- en regelgeving een besluit nodig is. Tevens kunnen er overige belemmeringen zijn in het kader van ruimtelijke belangen.

E. Kennisgeving

Dit besluit wordt door ons geplaatst op www.officielebekendmakingen.nl.

Meer informatie

Heeft u nog vragen? Neemt u dan contact op met de heer B. Brussel via BBrussel@odnhn.nl. Wij verzoeken u hierbij het zaaknummer te vermelden.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,
namens dezen,

E. Langereis
Afdelingsmanager Regulering Leefomgeving
Omgevingsdienst Noord-Holland Noord (OD NHN)

Bijlage: 1) Voorkeursalternatief locaties windturbines
 2) Lijst aangevraagde soorten
 3) NDFF schermafbeelding wintervogels

Rechtsbescherming

U en andere belanghebbenden die het niet eens zijn met dit besluit, kunnen binnen 6 weken, gerekend vanaf de dag na datum van verzending van dit besluit, een bezwaarschrift indienen bij gedeputeerde staten van Noord-Holland, ter attentie van de secretaris van de Hoor- en adviescommissie, Postbus 3007, 2001 DA HAARLEM.

Het bezwaarschrift moet in ieder geval het volgende bevatten:

- uw naam, adres, postcode en woonplaats;
- de datum;
- over welk besluit het gaat (u kunt het beste een kopie van dit besluit bijsluiten);
- de redenen waarom u het niet eens bent met het besluit;
- uw handtekening.

U kunt ook digitaal een bezwaarschrift indienen bij gedeputeerde staten van Noord-Holland. Kijkt u daarvoor op: https://www.noord-holland.nl/Loket/Bezwaar_en_klachten. Voor het indienen van een digitaal bezwaarschrift moet u wel beschikken over een elektronische handtekening (DigiD).

Het indienen van een bezwaarschrift schorst de werking van dit besluit niet. Indien onverwijlde spoed dit vereist, kunt u de voorzieningenrechter van de Rechtbank Noord-Holland, Sectie bestuursrecht, Postbus 1621, 2003 BR HAARLEM vragen om een voorlopige voorziening te treffen. U kunt het verzoekschrift ook digitaal bij de rechtbank indienen via <http://loket.rechtspraak.nl/bestuursrecht>. Daarvoor moet u wel beschikken over een elektronische handtekening (DigiD). Voor meer informatie verwijzen wij naar www.rechtspraak.nl. Voor de behandeling van het verzoek wordt griffierecht geheven.

De provincie wil bezwaren tegen besluiten graag op informele wijze behandelen. Als uw bezwaar in aanmerking komt voor deze informele behandeling nemen wij op korte termijn telefonisch contact met u op. In verband hiermee verzoeken wij u om in uw bezwaarschrift het telefoonnummer te vermelden waarop u overdag bereikbaar bent. Voor meer informatie over de informele behandeling kunt u telefonisch contact opnemen met provincie Noord-Holland.

Figuur 1 Ligging van de locaties voorkeursalternatief. De rode punten geven de positie weer

Bijlage 2

Tabel 1

Ontheffingsverzoek soorten, inclusief verboden en ontheffingsperiode

	Beschermde soort(en) Nederlandse en wetenschappelijke naam	Verboden handelingen	Ontheffingsperiode
Soort 1	Brandgans (<i>Branta leucopsis</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 2	Gauwe gans (<i>Anser anser</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 3	Toendrarietgans (<i>Anser serrirostris</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 4	Kolgans (<i>Anser albifrons</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 5	Bergeend (<i>Tadorna tadorna</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 6	Tafeleend (<i>Aythya ferina</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 7	Kuifeend (<i>Aythya fuligula</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 8	Slobeend (<i>Spatula clypeata</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 9	Krakeend (<i>Mareca strepera</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 10	Smient (<i>Mareca penelope</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 11	Wilde Eend (<i>Anas platyrhynchos</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 12	Wintertaling (<i>Anas crecca</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 13	Houtduif (<i>Columba palumbus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 14	Gierzwaluw (<i>Apus apus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 15	Koekoek (<i>Cuculus canorus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 16	Waterral (<i>Rallus aquaticus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 17	Waterhoen (<i>Gallinula chloropus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 18	Meerkoet (<i>Fulica atra</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061

Soort 19	Blauwe Reiger (<i>Ardea cinerea</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 20	Grote Zilverreiger (<i>Ardea alba</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 21	Lepelaar (<i>Platalea leucorodia</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 22	Aalscholver (<i>Phalacrocorax carbo</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 23	Scholekster (<i>Haematopus ostralegus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 24	Goudplevier (<i>Pluvialis apricaria</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 25	Kievit (<i>Vanellus vanellus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 26	Regenwulp (<i>Numenius phaeopus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 27	Wulp (<i>Numenius arquata</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 28	Grutto (<i>Limosa limosa</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 29	Kemphaan (<i>Calidris pugnax</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 30	Oeverloper (<i>Actitis hypoleucos</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 31	Witgat (<i>Tringa ochropus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 32	Groenpootruiter (<i>Tringa nebularia</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 33	Tureluur (<i>Tringa totanus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 34	Houtsnip (<i>Scolopax rusticola</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 35	Watersnip (<i>Gallinago gallinago</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 36	Kokmeeuw (<i>Chroicocephalus ridibundus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 37	Stormmeeuw (<i>Larus canus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 38	Zilvermeeuw (<i>Larus argentatus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 39	Kleine mantelmeeuw (<i>Larus fuscus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 40	Zwarte Stern (<i>Chlidonias niger</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 41	Visdief (<i>Sterna hirundo</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 42	Bruine kiekendief (<i>Circus aeruginosus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 43	Sperwer (<i>Accipiter nisus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 44	Kauw (<i>Corvus monedula</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 45	Goudhaan (<i>Regulus regulus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 46	Vuurgoudhaan (<i>Regulus ignicapilla</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 47	Pimpelmees (<i>Cyanistes caeruleus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 48	Koolmees (<i>Parus major</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 49	Veldleeuwerik (<i>Alauda arvensis</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 50	Oeverzwaluw (<i>Riparia riparia</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 51	Boerenzwaluw (<i>Hirundo rustica</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 52	Huiszwaluw (<i>Delichon urbicum</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061

Soort 53	Tijftjaf (<i>Phylloscopus collybita</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 54	Fitis (<i>Phylloscopus trochilus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 55	Zwartkop (<i>Sylvia atricapilla</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 56	Tuinfluitier (<i>Sylvia borin</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 57	Braamsluiper (<i>Sylvia curruca</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 58	Grasmus (<i>Sylvia communis</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 59	Sprinkhaanzanger (<i>Locustella naevia</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 60	Spotvogel (<i>Hippolais icterina</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 61	Bosrietzanger (<i>Acrocephalus palustris</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 62	Kleine Karekiet (<i>Acrocephalus scirpaceus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 63	Rietzanger (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 64	Winterkoning (<i>Troglodytes troglodytes</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 65	Spreeuw (<i>Sturnus vulgaris</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 66	Merel (<i>Turdus merula</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 67	Kramsvogel (<i>Turdus pilaris</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 68	Zanglijster (<i>Turdus philomelos</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 69	Koperwiek (<i>Turdus iliacus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 70	Grote Lijster (<i>Turdus viscivorus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 71	Grauwe Vliegenvanger (<i>Muscicapa striata</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 72	Roodborst (<i>Erithacus rubecula</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 73	Blauwborst (<i>Luscinia svecica</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 74	Gekraagde Roodstaart (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 75	Paapje (<i>Saxicola rubetra</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 76	Roodborsttapuit (<i>Saxicola rubicola</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 77	Tapuit (<i>Oenanthe oenanthe</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 78	Heggenmus (<i>Prunella modularis</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 79	Ringmus (<i>Passer montanus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 80	Gele Kwikstaart (<i>Motacilla flava</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 81	Noordse Kwikstaart (<i>Motacilla flava thunbergi</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 82	Witte Kwikstaart (<i>Motacilla alba</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 83	Boompieper (<i>Anthus trivialis</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 84	Graspieper (<i>Anthus pratensis</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 85	Waterpieper (<i>Anthus spinoletta</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 86	Keep (<i>Fringilla montifringilla</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061

Soort 87	Vink (<i>Fringilla coelebs</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 88	Groenling (<i>Chloris chloris</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 89	Kneu (<i>Linaria cannabina</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 90	Grote Barmis (<i>Acanthis flammea</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 91	Kruisbek (<i>Loxia curvirostra</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 92	Putter (<i>Carduelis carduelis</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 93	Sijs (<i>Spinus spinus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 94	Rietgors (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	Het opzettelijk doden van vogels (artikel 3.1 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 95	Gewone dwergvleermuis (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	Het opzettelijk doden van vleermuizen (artikel 3.5 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 96	Ruige dwergvleermuis (<i>Pipistrellus nathusii</i>)	Het opzettelijk doden van vleermuizen (artikel 3.5 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 97	Laatvlieger (<i>Eptesicus serotinus</i>)	Het opzettelijk doden van vleermuizen (artikel 3.5 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 98	Rosse vleermuis (<i>Nyctalus noctula</i>)	Het opzettelijk doden van vleermuizen (artikel 3.5 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 99	Kleine dwergvleermuis (<i>Pipistrellus pygmaeus</i>)	Het opzettelijk doden van vleermuizen (artikel 3.5 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 100	Brandt vleermuis (<i>Myotis brandti</i>)	Het opzettelijk doden van vleermuizen (artikel 3.5 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061
Soort 101	Baardvleermuis (<i>Myotis mystacinus</i>)	Het opzettelijk doden van vleermuizen (artikel 3.5 lid 1 Wnb)	In de gebruiksfase van de wind-turbines; uiterlijk tot 31-12-2061

Bijlage 3

